

7242 SAYILI KANUN İLE GETİRİLEN DEĞİŞİKLİKLER İŞİĞİNDA HAPİS CEZASININ DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİ UYGULANARAK İNFAZI^{1*}

Arş. Gör. Cansu TÜRKMEN^{2**}

Öz

Denetimli serbestlik gerek suç işleyen kişinin gerek mağdurun gerekse toplumun güçlendirilmesinde ceza adaleti sistemini destekleyen, son derece önemli bir kurumu ifade etmektedir. Denetimli serbestlik sistemi infaz rejiminde konumlandığı yerin ötesinde, ceza adaleti sistemi üzerinde bütüncül bir etkiye sahiptir. Çalışmamızın denetimli serbestlik kurumunu genel olarak incelediğimiz ilk kısmında denetimli serbestliğin tanımı ve hukuki niteliği, tarihsel gelişimi ve mevzuatımızdaki uygulama alanı kısaca açıklanacak; ardından hapis cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazı (CGTİK m. 105/A), 14.04.2020 tarih ve 7242 sayılı Kanun'la getirilen önemli değişiklikler çerçevesinde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Denetimli Serbestlik, Hapis Cezasının İnfazı, Hapis Cezasının Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak İnfazı, Denetimli Serbestlik Şartları, 7242 Sayılı Kanun.

Execution of Imprisonment by Applying Probation in the Light of the Amendments with Law No 7242

Abstract

Probation refers to a highly important institution that supports the criminal justice system by empowering the perpetrator, the victim, and the society.

^{1*} Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 23.11.2020- Kabul Edildiği Tarih: 06.07.2021

^{2**} Boğaziçi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, turkmcansu@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3842-950X

DOI: 10.17932/IAU.HFD.2015.018/hfd_v07i2005

Beyond its functions in penal execution system, probation has a holistic effect on the criminal justice system. In the first part of our study, where we examine probation by the definition and legal nature in general, its historical development and the scope of application in our legislation are briefly explained; then, the execution of imprisonment by applying probation (CGTİK Art. 105/A) is discussed within the framework of the significant amendments with Law No. 7242 which entered into force on 14.04.2020.

Keywords: *Probation, Execution of Imprisonment, Execution of Imprisonment by Applying Probation, Conditions of Probation, Law No. 7242.*

Giriş

Hapis cezasının yerine getirilmesinde kişi özgürlüğü lehine daha hafif sonuçları olan uygulamalar benimsenmesi giderek yaygınlaşmaktadır. Cezanın rehabilitasyon amacına da hizmet eden bu uygulamaların ülkemizdeki görünümünden biri hapis cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazı kurumudur. Bu kurum, koşullu salıverilme tarihine belirli bir süre kalan hükümlülerin mevzuatla öngörülen bir denetim rejimi altında ceza infaz kurumundan salıverilmesini sağlarken toplumla uyum sürecini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Nitekim cezanın rehabilitasyon amacı, suç işleyen kişinin topluma yeniden kazandırılmasını, kendisi ve toplum adına olumlu katkı üretebilen bir karaktere kavuşturulmasını gerektirir. Bu da ancak hapis cezasının infazında, belirli aşamalar izlenerek hakkındaki denetim devam ederken hükümlünün toplumla temasının sağlanması ile mümkün olabilir.

Hapis cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazına dair kanuni düzenlemeler, ülkemizde sık sık değişikliğe uğramaktadır. Bu yöndeki esaslı değişikliklerden sonuncusu, kamuoyunda “infaz paketi” olarak anılan 14.04.2020 tarih ve 7242 sayılı Kanun ile getirilmiştir. Bu değişiklik ile belirli suç kategorilerine ve belirli tarihten önce işlenmiş suçlara özgü düzenlemeler yapılarak denetimli serbestlik kurumuna ilişkin rejim değiştirilmiştir. Öyle ki öğretinin bir kısmı tarafından bu değişikliklerin bir bütün olarak “özel af” görünümünde olduğu ileri sürülmüş, bu yöndeki iddia Anayasa Mahkemesine de taşınmıştır. Çalışmamızda da denetimli serbestlik kurumuna ilişkin genel bilgilendirmeler yapılarak hapis cezasının

denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazı açıklanırken, 7242 sayılı Kanun'un getirdiği değişiklikler ile öğreti ve kamuoyunda tartışma alanı bulan hususlar aktarılacaktır.

I. Denetimli Serbestlik

A. Tanımı ve Hukuki Niteliği

Denetimli serbestlik, oldukça geniş kapsamlı bir ceza adaleti kurumunu ifade etmektedir. Bu kurum, bir mahkûmiyet türü olarak doğrudan hapis cezasına alternatif bir yaptırıma mahkûm edilen kişiler ile hapis cezasını destekleyen ya da ona seçenek olarak getirilen yaptırımların yerine getirilme yöntemi olarak düzenlenmiştir. Bu bağlamda koşullu salıverilen, cezası tamamen veya kısmen ertelenen, şartlı cezaya mahkûm edilen ya da koşullu salıverilme tarihine belirli bir süre kalan kişilerin infaz rejimi uyarınca düzenli olarak belirli bir merkezdeki kişilerin denetimi, gözetimi veya tedavisine tabi olarak çeşitli yaptırımlara ya da takibe tabi tutulmasını kapsar³. Aşağıda da aktarılacağı üzere, denetimli serbestlik farklı amaçlara hizmet eden ve çok çeşitli yöntemleri olan bir infaz kurumudur.

İnfaz sistemindeki fonksiyonu bakımından denetimli serbestlik, suç işleyen kişinin rehabilite edilerek topluma yeniden uyum sağlamasına katkıda bulunacak tüm faaliyetleri içerir⁴. Bunun da ötesinde suç işleyen kişinin yakalanması veya teslim olması anından başlayarak, yargılama sonucunda verilen hükmün infazının tamamlanmasına kadar devam eden süreç içinde; fail ve onunla eş zamanlı olarak mağdur üzerinde uygulama alanına sahiptir⁵.

Denetimli serbestlik sistemi ile amaçlanan, adli makamların talepleri doğrultusunda toplumdaki suç faillerinin denetimini sürdürmek, etkin bir gözetim sağlayarak bu kişileri iyileştirmek; gereken sosyal ve psikolojik desteğin iletilmesi ile toplumla yeniden uyumlu hale getirilmelerini kolaylaştırmak, onarıcı adalet süreçleriyle mağduru korumak ve suçun yinelenmesi tehlikesini azaltarak toplumu korumaktır⁶. Dolayısıyla denetimli serbestlik cezanın amaçlarını gerçekleştirme ve kendisinden beklenen faydaları bakımından, cezalandırmanın tüm fonksiyonlarına hizmet etmektedir.

³DEMİRBAŞ, Timur: İnfaz Hukuku, 7. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020, s. 603.

⁴USTA, İbrahim / ÖZTÜRK, Hakan: "Denetimli Serbestlik", Ceza Hukuku Dergisi, Y:5 S: 13, 2010, s. 11.

⁵YAVUZ, Hakan A.: "Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Genel Görünümü Üzerine", Adalet Dergisi, Y: 2012 S: 42, s. 60.

⁶DEMİRBAŞ: İnfaz, s. 504; ÇALIŞKAN Suat / GÜREL Ali: Cezaların ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı, Adalet, Ankara, 2020, s. 240.

Denetimli serbestlikle ilgili önemli bir reform niteliğinde olan 05.04.2012 tarih ve 6291 sayılı Kanun'un gerekçesinde denetimli serbestlik yeni bir "ceza infaz rejimi" olarak tanımlanmıştır. Öğretide ise denetimli serbestliğin tüm fonksiyonlarıyla oldukça geniş bir uygulama alanı olduğu için bu tanımın kabul edilemeyeceği savunulmuştur⁷. Öte yandan mevzuatımızda denetimli serbestlik tedbirinin uygulanacağı haller için ahenkli ve tutarlı bir kavram kullanılmadığı; bazı düzenlemelerde "denetimli serbestlik tedbiri" kavramı kullanılırken bazı düzenlemelerde "yükümlülük", "güvenlik tedbiri" gibi kavramlar benimsendiği görülmektedir⁸. Oysa denetimli serbestlik bağımsız bir yaptırım türü olarak değil; temelde tedbir özelliği olan, hapis cezasının veya diğer güvenlik tedbirlerinin infazı sürecinde bu yaptırımları tamamlayan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır⁹. Öyleyse denetimli serbestlik, infaz rejimini ve bu rejimde yerine getirilen yaptırımları tamamlayıcı, kendine özgü, alternatif bir tedbir türüdür¹⁰.

B. Tarihsel Gelişimi ve Mevzuattaki Uygulama Alanları

Denetimli serbestlik anlayışı, Orta Çağ uygulamalarından filizlenerek başta Anglo-Amerikan hukukunda uygulanmaya başlamış, ardından Kara Avrupa'sına yayılmıştır¹¹. ABD'de 1830'larda kefalet benzeri bir sistemde denetimli serbestliğin bugünkü görünümüne yakın tedbirler uygulanmaya başlamış; 1841 tarihinde John Augustus isimli ayakkabı ustasının bir mahkûmun "ıslahı" hakkında bireysel sorumluluk alma isteğinin mahkemece kabulü ile uygulamadaki yerini almıştır¹². İngiltere'de de benzer yıllarda denetimli serbestlik, modern anlamdaki ilk örneklerini vermeye başlamıştır. Nitekim 1839'dan 1865'e kadar uygulanan yerel bir sistem dâhilinde genç failler halk arasından seçilen kişilerin denetiminde salıverilmeye başlamış, bu denetimciler failleri belirli aralıklarla denetleme, kayıt altına alma gibi

⁷TURHAN, Faruk / ALTİKAT, Abdurrahim: "Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik ve Bu Usulden Yararlanma Şartları", S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C:2 S:2, 2012, s. 7.

⁸YAVUZ: Genel Görünüm, s. 68.

⁹ÖZGENÇ, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020, s. 950, 951.

¹⁰CİHAN, Erol / CANKURT, Ezgi / KİTAPÇIOĞLU, Tülay: "Denetimli Serbestlik", Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 2 S: 3, 2016, s. 55.

¹¹DEMİRBAŞ: İnfaz, s. 603. Anglo-Amerikan hukukundaki denetimli serbestlik anlayışı, Britanya'da orta çağdan itibaren uygulanan suçluların iyi davranma ve huzursuzluk çıkarmama sözüyle salıverildiği pratiklere ve kefaletle salıverilmeye dayanır. Bu pratikler göçlerin başladığı ilk tarihlerden itibaren Amerikada da uygulanmaya başlamıştır. Başta bu salıverilme denetimlerinde bir gözetim/denetim faaliyeti yokken kefalet sistemine gönüllü üçüncü kişilerin dahil ile üçüncü tarafın gözetimi anlayışı yerleşmeye başlamıştır, HARRIS, Robert: "Probation Round the World: Origins and Development", in: Probation Round the World: A Comparative Study, Ed.: HAMAI, Koichi / VILLÉ, Renaud, HARRIS, Robert / HOUGH, Mike / ZVEKIC, Ugljesa, Taylor & Francis, New York, 2005, s. 28.

¹²HARRIS, s. 28, 29; TÜRKMEN, Metin: "Ceza Sosyolojisi Açısından Türkiye'de Ceza Adalet Politikaları ve Denetimli Serbestlik", Mediterranean Journal of Humanities, C: 8 S: 1, 2018, s. 390.

görevlendirmelere tabi tutulmuştur¹³. ABD ve İngiltere’de ortaya çıkan bu örnekler gönüllülüğe, insancılığa ve suçlulara rehberlik edilmesi anlayışına dayanan Anglo-Amerikan modelinin ana hatlarını belirlemiştir¹⁴. İlerleyen yıllarda hâkimlerin kendiliğinden başlattığı bölgesel uygulamalar, yerini ulusal kanunlara bırakmış ve suç işleyenlerin hapsedilmek yerine denetim ve gözetim altına alınarak salıverilmesi anlayışı yerleşik bir hal almıştır¹⁵. Anglo-Amerikan hukukunda denetimli serbestlik genellikle ceza yerine uygulanıp cezanın askıya alınmasına karşılık gelirken Kara Avrupa’ında ilk örneklerinden itibaren hükmün infazının belirli şartlara bağlı şekilde ertelenmesi şeklinde uygulanmıştır¹⁶. Nitekim denetimli serbestlik anlayışının Kara Avrupa’ında yayılımına vesile olduğu kabul edilen ve 1880’li yıllarda ortaya çıkan Franko-Belçika modelinde (*sursis*); suçluya sunulan rehberlik ve danışmanlık imkânları değil, doğrudan ertelenen ceza ön plandadır¹⁷. Koşullu salıverilme olarak da anılabilecek bu modele gözetim, denetim ve rehberlik gibi imkânların eklenmesi ise II. Dünya Savaşı sonrasına rastlamaktadır. Ülkeler arasında güçlenen iş birliği, devletlerin birbirlerinin sistemlerini inceleyerek model almalarını sağlarken Birleşmiş Milletler de denetimli serbestliği öncelikli konulardan biri olarak ele almış, salıverilen kişilerin iyileştirilmesine yönelik tedbirler alma anlayışı yaygın kabul görmeye başlamıştır¹⁸.

Denetimli serbestliğin Türk hukuk tarihi bakımından ilk örneklerinin Osmanlı Devleti döneminde ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Osmanlı Devleti’nde, Cumhuriyet dönemine dek “şahsa kefalet” kurumunun uygulandığı bilinmektedir. Kökenini İslam Hukukundan alan şahsa kefalet kurumu, şüpheli veya sanığın mahkemeye veya önceden tayin edilmiş belirli bir yere getirileceğine dair bir kişinin kefil olmasını ifade etmektedir¹⁹. Buna göre kefil olan kişi, şüpheli veya sanığı mahkemeye teslim sorumluluğunu kusurlu olarak yerine getirmez ise kendisi de hapsedilebilmekteydi²⁰.

¹³HARRIS, s. 32; CİHAN/CANKURT/KİTAPÇIOĞLU, s. 55.

¹⁴VANSTONE, Maurice: “The International Origins and Initial Development of Probation: An Early Example of Policy Transfer”, *British Journal of Criminology*, C: 48 S: 6, 2008, s. 737.

¹⁵NELLIS, Mike: “Humanising Justice: The English Probation Service up to 1972”, in: *Handbook of Probation*, Ed. GELSTHORPE, Loraine / MORGAN, Rod, Willan Publishing, Devon/Oregon, 2007, s. 28, 29.

¹⁶HARRIS, s. 41.

¹⁷DURNESCU, Ioan: “The Future of Probation in Europe: Common in the Middle and Diverse at the Edge”, *Probation Journal*, C. 60, S. 3, 2013, s. 318; HARRIS, s. 42

¹⁸HARRIS, s. 50; VANSTONE, s. 744, 745.

¹⁹YAVUZ, Hakan A.: “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci”, *TBB Dergisi*, Y:2012 S:100, s. 318.

²⁰UYYSAL, Osman: “XIX. Yüzyılda Osmanlı’da İç Güvenlik ve Asayişin Temini Açısından Kefalet Sistemi”, *Balıkesir Üniversitesi F.E.F. Karesi Tarih Kulübü Bülteni*, Y: 2007 S:1, s. 4.

Tanzimat Dönemi'nde çıkarılan üç farklı ceza kanunnamesi ile bugünkü denetimli serbestliğe benzetilen üç yaptırım türü kabul edilmiştir: Nefy cezası, zaptiye nezareti altında bulundurulma cezası ve kalebentlik cezası²¹. “Sürgün cezası” olarak da anılan nefy cezası ile mahkûm, devlet tarafından belirli bir yere gönderilir ve başka bir yere gidemezdi²². Zaptiye nezareti altında bulundurulma cezası ise kişinin devletçe menedildiği ikamette kalamaması anlamına gelmekteydi. Kalebentlik cezasında ise kişi, sınırları belirli olan kalenin dışına çıkmamak şartıyla kale içerisinde özgür bir kimsenin sahip olduğu hakların hemen hepsine sahip olurdu²³. Sayılan bu üç yaptırım türünün kişinin hapsedilmesi yerine alternatif tedbirlerin uygulanması anlayışını yansıttığı söylenebilecekse de bunlar, bir denetim memurunca denetlenme ve bu doğrultuda belirli sorumlulukları gerçekleştirme benzeri görev tanımları bulunmadığından günümüzdeki denetimli serbestlik uygulamasından farklıdır²⁴.

Cumhuriyet dönemi incelendiğinde, denetimli serbestlik kurumunun bugünkü görünümünü 5237 s. Türk Ceza Kanunu'nun kabulünü izleyen 2005 sonrası dönemde aldığı söylemek mümkündür. Bununla birlikte 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un yürürlükte bulunduğu dönemde de bugünkü denetimli serbestlik kurumuna benzer tedbirler uygulanmıştır.

765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nda sürgün cezası, emniyeti umumiye idaresinin nezareti altında bulundurma cezası ve tedbiri, uyuşturucu madde ve alkol bağımlıları hakkında güvenlik tedbirlerine yer verilmişti. Sürgün cezası, yukarıda da açıklanan Osmanlı Devleti dönemindeki “nefy” cezası ile benzerlik göstermektedir. Bu ceza, kişinin mahkemece belirli bir süre boyunca belirli bir yere gönderilerek orada yaşamaya mecbur edilmesi anlamında gelmekteydi²⁵. Bu yaptırım türü, 1965 yılında 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesi ile kaldırılmıştır²⁶. Emniyeti umumiye idaresinin nezareti altında bulundurma cezası ve tedbiri ise genel olarak hapis cezasının infazından sonra veya hapis cezası yerine uygulanması öngörülen bir tedbir görünümünde idi²⁷. Bu tedbir uyarınca hükümlü, hapis cezasının infazı azaltılır veya ortadan kaldırılırsa, belirli

²¹YAVUZ: Tarihsel Gelişim, s. 319.

²²APAYDIN Cengiz / KAPLAN Hasan: “Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik”, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y:5 S: 2, 2019, s. 195.

²³YAVUZ: Tarihsel Gelişim, s. 321.

²⁴APAYDIN / KAPLAN, s. 196.

²⁵YAVUZ: Tarihsel Gelişim, s. 324.

²⁶APAYDIN / KAPLAN, s. 197.

²⁷YAVUZ: Tarihsel Gelişim, s. 324.

sürelerde kolluk nezareti altında bulundurulurdu. Bu kapsamda kolluk tarafından kişinin belirli yerlerde ikametinin yasaklanması gibi tedbirler alınabilmekteydi. Bu yükümlülüklerle aykırı davranılması başlı başına suç teşkil etmekteydi²⁸. Bu kurum, mahkûmların toplum içinde damgalanması gibi olumsuz sonuçlara neden olması yönüyle eleştirilmiş, 1987 yılında çıkarılan 3352 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu kanun döneminde ceza yerine güvenlik tedbiri niteliğindeki seçenek yaptırımlar uygulanmakta idiye de bu tedbirler, uzman bir denetim görevlisinin gözetimi öngörülmediğinden bugünkü denetimli serbestlik görünümünde değildir²⁹.

Modern anlamda denetimli serbestlik tedbiri, 2005 yılında yapılan ceza hukuku reformu kapsamında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİK) ile infaz sistemimizdeki yerini almıştır. Bu kapsamda 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu çıkarılmış, daha sonra 6291 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile bu kanunun adı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu (DSHK) olarak değiştirilmiştir. Denetimli serbestlik hizmetlerinin yerine getirilmesindeki usul ve esaslar ise 05.03.2013 tarih ve 28578 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği (DS Yönetmeliği) ile düzenleme altına alınmıştır.

Denetimli serbestlik hizmetleri, merkezde Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı tarafından yürütülür. DSHK m. 6/1 uyarınca adalet komisyonu (adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonu) bulunan yerlerde denetimli serbestlik müdürlükleri ve koruma kurulları kurulur. Bu hizmetlere ilişkin danışma görevi, Adalet Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Denetimli Serbestlik Hizmetleri Danışma Kurulu tarafından yerine getirilir. Bu çerçevede hizmetler Bakanlık merkez teşkilatında Daire Başkanlığı, taşra teşkilatında müdürlükler ve koruma kurulları tarafından yürütülür (DSHK m. 7).

Çalışmamızın inceleme konusu, CGTİK m. 105/A ile düzenlenen hapis cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazı olsa da denetimli serbestlik tedbiri, ceza adaleti sistemimizde aslında bu özel infaz biçiminden çok daha fazlasını ifade eder. Öyle ki mevzuatımızda pek çok kez farklı kurumlar çerçevesinde tamamlayıcı bir tedbir olarak “denetimli serbestlik”

²⁸YAVUZ: Tarihsel Gelişim, s. 326.

²⁹YAVUZ: Tarihsel Gelişim, s. 330.

kavramına atıfta bulunulmuş ya da denetimli serbestlik teşkilatına farklı farklı görevler biçilmiştir. Hapis cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazını aşağıda detaylı şekilde inceleyeceğiz. Bunun yanında denetimli serbestlik tedbirinin uygulandığı diğer haller ise şunlardır:

Hapis cezasının ertelenmesi (TCK m. 51/1) halinde uygulanacak denetim süresi, mükerrerler hakkındaki cezanın infazından sonraki süreç, kullanmak için uyuşturucu madde satın alma suçunu (TCK m. 191) işlediğine dair yeterli şüphe elde edilen kişi hakkında bir defaya özgü kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi halinde geriye bırakma süresi (CMK m. 231/8), suça sürüklenen çocuklar hakkındaki yaptırımların infazı ve koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesi (Çocuk Koruma Kanunu), koşullu salıverilen kişinin infazının sona erdiği tarihe dek izlenmesi (CGTİK m. 107/6).

Görüldüğü üzere, denetimli serbestlik tedbiri; infaz hukuku ile sınırlı bir anlam taşımamakta, ceza adaleti sisteminin koruyucu ve destekleyici fonksiyonunu yerine getiren son derece önemli ve kapsamlı bir koruyucu-önleyici kurumu ifade etmektedir.

Öte yandan belirtmek gerekir ki denetimli serbestlik tedbirine uygulama alanı veren mevzuat; yaptırım, yükümlülük, tedbir, güvenlik tedbiri ve denetimli serbestlik kavramları, tutarlı ve sistemli şekilde kullanılmadığı için eleştiriye de uğramaktadır³⁰.

II. Hapis Cezasının Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak İnfazı

A. Genel Olarak

Denetimli serbestlik tedbirinin uygulama alanlarından biri, hapis cezasının infazı sürecinde koşullu salıverilmeden belirli bir süre önce salıverilen hükümlülerin gözetim ve denetimidir. Denetimli serbestliğin temel fonksiyonlarından birini oluşturan bu kurum, CGTİK m. 105/A ile düzenlenmiştir. Buna göre hükümlülerin dış dünyayla uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek amacıyla, belli şartları taşıyan hükümlülerin talebi halinde cezaların koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına karar verilebilir. Diğer bir ifadeyle koşullu salıverilme tarihi öncesinde tahliye edilen hükümlüler denetimli serbestlik

³⁰YAVUZ, Hakan A.: Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik, Seçkin, Ankara, 2018, s. 163.

tedbirine tabi tutularak ıslahları ve topluma kazandırılmaları amaçlanır³¹.

Buna göre denetimli serbestlik kural olarak, hükümlünün ceza infaz kurumunda geçirdiği dönem ile koşullu salıverildiği tarih arasında uygulanan bir ara dönem tedbiridir. Bu kurumun “ön koşullu salıverilme” olarak uygulandığı ve yalnızca koşullu salıverilme süresinin uzatılması anlamına geldiği de savunulmaktadır³². Öyle ki hukuk uygulamamızda bu kurumun salt cezaevinde bulunan hükümlü sayısını azaltarak artan sayıyla ortaya çıkan sorunları azaltma amacına yönelik uygulandığı da ileri sürülmüştür³³. Bu yöndeki uygulamanın cezanın caydırıcılık etkisini ortadan kaldırıcı sonuç doğurduğu ve bu sebeple ceza siyaseti bakımından yerinde olmadığı, yerinde olarak ileri sürülmektedir³⁴.

İnfaz rejimine ilişkin yasalar kural olarak derhal uygulanır (TCK m. 7/3). 5237 sayılı TCK’nın yürürlüğe girmesinden sonraki süreçte, koşullu salıverilme için hükümlünün infaz kurumunda geçirmesi gereken sürenin düzenlendiği hükümlerin de derhal uygulama ilkesinin dışında tutulması gerektiği savunulmuş, nitekim 5377 sayılı Kanun’la yapılan değişiklik ile koşullu salıverilmeye ilişkin değişiklikler TCK m. 7/3 kapsamında derhal uygulama ilkesinin istisnalarından biri olarak düzenlenmiştir³⁵. Öyleyse denetimli serbestlik tedbiri ile infazın koşullu salıverilme tarihine belirli süre kalma koşulu bakımından, hükümlünün koşullu salıverilme tarihi yönünden lehine olan hükmün göz önünde bulundurulması gerekir.

Öte yandan denetimli serbestlik, ceza adaleti siyasetine ilişkin tercihleri de yansıtan bir kurumdur³⁶. Bu doğrultuda, başta CGTİK m. 105/A olmak üzere denetimli serbestlik tedbirinden yararlanabilecek hükümlüler için aranacak şartların düzenlendiği kanun hükümleri sıklıkla değişikliğe uğramaktadır. Bu değişiklikler zaman zaman uygulamada akıl karışıklığına yol açmakta, lehe olan hükümlerin belirlenmesinde zorluk yaşanması veya istisnai hükümlerin gözden kaçması gibi sonuçlara yol açmaktadır. Sıklıkla

³¹ARTUK Mehmet Emin / GÖKCEN Ahmet / ALŞAHİN M. Emin / ÇAKIR Kerim: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı, Adalet, Ankara, 2019, s. 922.

³²KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020, s. 629; YAVUZ, Hakan A.: “Türkiye’de Denetimli Serbestlik Mümkün müdür? Dünü, Bugünü ve Yarınıyla Türk Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik”, Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı “Uluslararası Yaklaşımlar”, Ed. Deniz Özyörük, Atalay Matbaacılık, İstanbul, 2016, s. 19.

³³ÖZBEK, Veli Özer: İnfaz Hukuku, 12. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020, s. 371; ÖZTÜRK, Bahri / ERDEM, Mustafa Ruhan: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 20. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020, s. 550, dn. 193.

³⁴ÖZGENÇ, s. 953, dn. 368.

³⁵DEMİRBAŞ, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Seçkin, Ankara, 2017, s. 141, 142.

³⁶YAVUZ, Hakan A.: “Olmaması Gerekenin Ne Kadar Uzağımızda? Denetimli Serbestlik Uygulamaları Bağlamında Türk Ceza İnfaz Sistemi Üzerine Düşünceler”, Uluslararası Denetimli Serbestlik Bağlamında Suç Sosyolojisi ve Rehabilitasyon Uygulamaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2018, s. 135.

yapılan bu değişiklikler “af benzeri” olarak değerlendirildiğinden bunların toplumda suçların cezasız kaldığı ile ilgili genel bir algı oluşturarak ceza adaletine ve dolayısıyla hukuka olan güveni sarstığı da savunulmaktadır³⁷.

Aynı doğrultuda, ceza infaz kurumlarında artan nüfusa dair tartışılan çözümlerin daha kalıcı yollar olması gerektiği, infaz rejiminin bir bütün olarak ele alınıp yeniden düzenlenmesi gerektiği öne sürülmektedir³⁸. Özellikle denetimli serbestlik kurumunun “ön koşullu salıverilme” olarak uygulandığı düşünüldüğünde, CGTİK m. 105/A ve koşullu salıverilmenin düzenlendiği m. 107’nin birlikte düzenlenmesi ile adeta “iki aşamalı koşullu salıverilme” şeklinde beliren mevcut sistemden dönülmesi yerinde olacaktır³⁹.

14.04.2020 tarih ve 7242 sayılı Kanun ile hapis cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazı da dâhil olmak üzere infaz rejimimizde önemli değişiklikler yapılmıştır. Kamuoyunda “infaz paketi” olarak da anılan bu değişiklikler, pek çok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Nitekim 7242 sayılı Kanun’la getirilen değişikliklerin denetimli serbestlik kurumunun içini boşalttığı, kurumun getiriliş amacından uzaklaşarak adeta koşullu salıverme uygulamasına ve cezaevlerinin boşaltılması aracına dönüştürüldüğü ileri sürülmüştür⁴⁰.

Aşağıda detayını inceleyeceğimiz üzere, CGTİK Geçici m. 6’nın 7242 sayılı Kanun’la değişik hali ile 31.03.2020 tarihinden önce işlenen suçlar bakımından, CGTİK m. 105/A’da öngörülen düzenlemeden çok daha erken salıverilmeye imkân tanıyan denetimli serbestlik düzenlemeleri yapılmıştır. Yapılan bu değişiklikler akabinde, hükmün “örtülü af” olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hakkında tartışmalar ortaya çıkmıştır. Öğretide de ağırlık bulan görüş, 7242 sayılı Kanun’la değiştirilen ve 30.03.2020 tarihinden önce işlenen suçlar bakımından olağan düzenlemeye kıyasla çok daha erken tahliyeye izin veren CGTİK’in Geçici 6. maddesinin “örtülü af” görüntüsü verdiği yönündedir⁴¹. Buna göre 7242 sayılı Kanunla getirilen

³⁷TÜRKMEN, s. 395.

³⁸ÖZGENÇ İzzet / BAYRAKTARLI İhsan Yılmaz, “İnfaz Kurumlarındaki Hükümlü Sayısındaki Artış Sorunu ve Çözüm Önerisi”, Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:23 S:1, 2019, s. 139.

³⁹ÖZGENÇ, İzzet / SÖZÜER, Adem/KOCA, Mahmut: “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin Değerlendirilmesi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (E-yayın; [https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=i%CC%87nfaz-kanunu-deg%CC%86is%CC%A7iklik-teklifi-deg%CC%86erlendirmesi-\(2020.04.06\).pdf](https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=i%CC%87nfaz-kanunu-deg%CC%86is%CC%A7iklik-teklifi-deg%CC%86erlendirmesi-(2020.04.06).pdf)), § 4/d (Erişim tarihi: 13.11.2020); KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 637.

⁴⁰ÖZBEK: İnfaz, s. 9, 10.

⁴¹ÖZGENÇ/SÖZÜER/KOCA, § 4/h; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 629, dn. 174; ALAN-AKCAN, Esra: “7242 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun Genel Değerlendirilmesi”, in: Koronavirüs Döneminde Güncel Hukuki Meseleler Sempozyumu: Bildiri Tam

düzenlemeler, aslında özel af niteliğinde olmasına rağmen; özel affın gerektirdiği yasama sürecinin zorluğundan kaçmak için getirilmiş ve aslen infaz kurumlarındaki doluluğu giderme amacı taşıyan hükümlerdir^{42, 43}. 7242 sayılı Kanunun örtülü af tartışmasına konu düzenlemeleri, iptal istemiyle Anayasa Mahkemesine taşınmıştır. Düzenlemeleri inceleyen Anayasa Mahkemesi, 2020/44 E., 2020/41 K. sayılı ve 17.07.2020 tarihli kararı ile iptal isteminin reddine karar vermiştir. Mahkeme gerekçesinde öncelikle, inceleme bakımından önemli olanın düzenlemenin anayasal özerk yorum çerçevesinde belirlenen af kavramının unsurlarını taşıyıp taşımadığı olduğunu bildirmiştir⁴⁴. Bu çerçevede yaptığı incelemede Mahkeme, bir düzenlemenin özel af niteliği taşıdığı kabul edilebilmesi için, (1) Düzenlemenin sadece geçmişe yönelik olması; (2) Düzenlemenin cezayı ortadan kaldırmak, miktarını azaltmak veya türünü değiştirerek hafifletmek suretiyle kapsamına etki etmesi gerektiğini belirtmiştir⁴⁵. Buna göre cezanın miktarında ve türünde herhangi bir değişikliğe neden olmayıp sadece infaz şeklini veya rejimini değiştiren/belirleyen düzenlemelerin özel af olarak nitelendirilmesi mümkün değildir⁴⁶. Anayasa Mahkemesi, 7242 sayılı Kanun’la değişik CGTİK Geçici m. 6 hakkında şunlara dikkat çekmiştir: Koşullar oluşsa dahi infaz hâkimliği hükümlünün denetimli serbestlikle tahliyesine dair takdir hakkına sahip olduğundan hükümlünün kendiliğinden tahliyesi söz konusu değildir⁴⁷; hükümlülerin ceza infaz kurumunda geçirecekleri süre kısaltılmışsa da cezada değişiklik yaratılmadığı, yalnızca infaz biçimi değiştirildiği için infaz edilecek toplam ceza miktarında değişikliğe sebep olunmamış ve cezanın niteliği değil yalnızca infaz biçimi değiştirilmiştir⁴⁸. Zira gerek denetimli serbestlikte gerek koşullu salıverilmede devletin hükümlü üzerindeki denetim ve

Metin Kitabı (29-30 Mayıs 2020), Ed. ÇALIŞKAN, Yusuf / GÜMRÜKÇÜOĞLU, Yeliz Bozkurt / EROL, Ömer Faruk / DÜLGER, Ahmet / AHTER-YAKACAK Gülnihal, KAFALI, Ömer Faruk, İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2020, s. 657.

⁴²DEMİRBAŞ: İnfaz, s. 7.

⁴³7242 sayılı Kanun’un tasarı aşamasına ilişkin değerlendirmesinde *Özbek*, CGTİK m. 107’de yapılan koşullu salıverilmeye ilişkin değişiklikler hakkında, kurumun uygulama şartlarını değiştirmeyen ve kurumun esasını koruyan hükümlerin özel af görüntüsü vermediğini vurgulamıştır, *ÖZBEK*, Veli Özer: “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Hakkındaki Değerlendirmelerimiz”, *Ceza Hukuku Dergisi*, C. 15 S. 42, 2020, s. 312. Bunun yanında *Özbek*, hiçbir yükümlülük uygulanmadığı sürece koşullu salıverilen hükümlünün başına buyruk bir süre geçirdiğini ve bu haliyle koşullu salıverilmenin örtülü af görüntüsü verdiğini ileri sürmektedir, *ÖZBEK*: İnfaz, s. 10.

⁴⁴AYM, 2020/44 E., 2020/41 K., 17.07.2020 T. Kararı, prg. 22

⁴⁵Adı geçen karar, prg. 45.

⁴⁶Adı geçen karar, prg. 46.

⁴⁷Adı geçen karar, prg. 53.

⁴⁸Adı geçen karar, prg. 56, 57.

gözetimi devam etmekte, şartları sağlamayan hükümlü yeniden infaz kurumuna gönderilebilmektedir⁴⁹. Bu sebeplerle Anayasa Mahkemesi, 7242 sayılı Kanunla getirilen düzenlemelerin “özel af” niteliğinde olmadığına kanaat getirerek iptal istemini reddetmiştir.

Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Hasan Tahsin Gökcan’ın karşı oyunda da dile getirildiği üzere, infaz düzenlemeleriyle af kurallarını ayıran ilk ölçüt, af düzenlemelerinin geçmişe yönelik belirli ve sınırlı bir süreyi kapsamaması olduğundan sınırları belirlenen bir zaman aralığında işlenen suçları kapsayan bir düzenleme, ceza yaptırımını etkiliyorsa akla af gelecektir⁵⁰. Ayrıca Gökcan, düzenleme uyarınca pek çok durumda hükümlünün iyi hal koşulunun gözlemlenebileceği kadar dahi infaz kurumunda kalmayacağına; hapis cezalarını anlamsız kılar biçimde ve geçmişte işlenen suçlarla sınırlı biçimde düzenleme yapılmasının düzenlemeyi özel af niteliğine dönüştürdüğüne dikkat çekmiştir⁵¹.

Gerçekten de cezalandırmanın amaçları gözetildiğinde, belirli bir tarihten önce işlenen suçları kapsayan ve uygulamada infaz kurumunda geçirilecek süreyi önemli ölçüde düşüren bu türden bir düzenlemenin özel affa dair yasama süreci izlenerek kabul edilmesinin daha yerinde olacağı görüşünderiz.

B. Şartları

1. Açık Ceza İnfaz Kurumunda veya Çocuk Eğitimevinde Bulunmak ve Koşullu Salıverilme Tarihine Belirli Bir Süre Kalmak a. 30.03.2020 Tarihinden Önce İşlenen Suçlar Bakımından

Hükümlünün cezasının denetimli serbestlik tedbiriyle infazı için kural olarak açık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitimevinde bulunması gerekir. Buna karşılık CGTİK Geçici m. 6/3’e göre 30.03.2020 tarihinden önce işlenen suçlar bakımından, aynı maddenin 1. ve 2. fıkraları kapsamında kalan hükümlüler için bu şart aranmayacaktır. Diğer bir ifadeyle ilgili fıkralar kapsamındaki hükümlüler, açık veya kapalı ceza infaz kurumunda olmaları fark etmeksizin denetimli serbestlik tedbirinden yararlanacaktır. CGTİK Geçici m. 6/1’e göre, 30.03.2020 tarihinden önce işlenen suçlar bakımından denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması için kural olarak hükümlünün koşullu salıverilme tarihine üç yıl kalmış olması gerekir. Buna karşılık TCK’da düzenlenen kasten öldürme suçları (madde 81, 82 ve 83);

⁴⁹Adı geçen karar, prg. 65-71.

⁵⁰AYM, 2020/44 E., 2020/41 K., 17.07.2020 T. kararına Başkanvekili Hasan Tahsin Gökcan’ın karşı oyu, prg. 8.

⁵¹Adı geçen karşı oy, prg.12.

üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçları; neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçu (madde 87, fıkra iki, bent d); işkence suçu (madde 94 ve 95); eziyet suçu (madde 96); cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104 ve 105); özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138); uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (madde 188) ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar söz konusu ise bu süre bir yıl olarak uygulanacaktır. Yukarıda da işaret edildiği üzere, bu istisna suçlardan mahkûmiyetlerine karar verilen hükümlüler için açık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitimevinde bulunma şartı da aranmaya devam edecektir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazda suç kategorileri esasına göre farklı uygulamalar yaratmak, anayasal güvence altındaki eşitlik ilkesine gölge düşürür⁵². Çünkü infaz hukukunda hangi suçun işlendiği değil, hükümlü ve onun cezası ön plana çıkarılmalı; hükümlülerin örgütlülük, tehlikelilik, mükerrirlik gibi durumları göz önünde bulundurularak tekrar suç işlemelerini engellemeye ve onları infaz sisteminin dışına çıkarmaya yönelik önleyici tedbirlere ağırlık verilmelidir⁵³. CGTİK Geçici m. 6/2'ye göre ise 30.03.2020 tarihinde önce işlenen suçlar bakımından 0-6 yaş grubu çocuğu bulunan kadın hükümlüler ile yetmiş yaşını bitirmiş hükümlüler koşullu salıverilme tarihine dört yıl kala denetimli serbestlik tedbirinden yararlanabilirler. Aynı hükme göre 65 yaşını bitirmiş hükümlülerden ağır bir hastalık, engellilik veya kocama nedeniyle hayatını yalnız idame ettiremeyenlerin cezası, herhangi bir süre şartına tabi olmaksızın denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması suretiyle infaz edilebilir. Bu haller, Adalet Bakanlığınca belirlenen tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca veya Adli Tıp Kurumunca düzenlenen bir raporla belgelendirilmelidir. CGTİK Geçici m. 6/2 ile yapılan düzenlemelerden TCK'nın kasten öldürme suçları (madde 81, 82

⁵²KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 632, dn. 175; ÖZBEK: Değerlendirmelerimiz, s. 306-308. *Özgenç/Sözüer/Koca*, istisnalar arasında sayılan suçların gelişigüzel belirlenmesinin, suçların niteliğinin ve haksızlık içeriğinin gözetilmemesinin adaletsiz uygulamalara neden olabileceğine dikkat çekmiştir, ÖZGENÇ/SÖZÜER/KOCA, § 4/h; *Alan Akcan* da düzenleme ile hariç tutulan suçların hangi ölçülere göre belirlendiğinin ve suçun niteliğinin mi korunan hukuki yararın mı suçun konusunun mu esas alındığının anlaşılmasının mümkün olmadığını; suçların haksızlık içeriği olarak yakın olmadığını ve bunun uygulamada adaletsizlikler ortaya çıkarabileceğini belirtmektedir, ALAN-AKCAN, s. 651, 652.

⁵³ÖZBEK: İnfaz, s. 375; KOCA/ÜZÜLMEZ: s. 632, dn. 175.

ve 83), cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104 ve 105), özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138) ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan hüküm giyenler hariç tutulmuştur.

CGTİK Geçici m. 6'nın 1. ve 2. fıkralarında yer alan istisna suçlardan mahkûmiyetine karar verilen hükümlüler bakımından doğrudan CGTİK m. 105/A uygulanacaktır. Bu doğrultuda aranan koşullar çalışmamızın 30.03.2020 tarihinden sonra işlenen suçların incelendiği bölümünde açıklanmıştır.

Bu noktada CGTİK Geçici m. 6'nın 14.04.2020 tarih ve 7242 sayılı Kanun ile değişik halinden önceki düzenlemelerine de değinmek gerekir. Sözü edilen Geçici 6. madde ilk olarak 09.11.2016 tarih ve 6757 sayılı Kanun ile değiştirilerek kabul edilen 15.08.2016 tarih ve 671 sayılı KHK ile yürürlüğe girmiştir. İlgili hükmün bu önceki hali ile 01.07.2016 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından denetimli serbestlik süresinin hesaplanmasına ilişkin birtakım düzenlemelere yer verilmişti. Madde kapsamında, 7242 sayılı Kanun ile değişik halinde olduğu gibi birtakım istisnai suçlar belirlenerek bunlar haricindeki hükümlüler için denetimli serbestlik için koşullu salıverilme süresine kalan süre şartının “iki yıl” olarak uygulanacağı düzenlenmişti. Bu kapsamda istisna tutulan suçlar ise TCK'nın kasten öldürme suçları (madde 81, 82), üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104, 105), özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (madde 188) ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar idi. Buna göre 7242 sayılı Kanun ile, Geçici m. 6'nın 671 sayılı KHK ile kabul edilen ilk halinden farklı olarak, TCK m. 83 ile düzenlenen ihmali davranışla kasten öldürme suçu, TCK m. 87/2-d'de düzenlenen neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçu, TCK m. 94 ve 95'te düzenlenen işkence suçu ile TCK m. 96'da düzenlenen eziyet suçu da Geçici m. 6'da yer alan düzenlemenin istisnası olarak düzenlenmiştir. Ayrıca 7242 sayılı Kanun ile getirilen değişikliğin hükmün önceki halinden bir diğer farkı da 0-6 yaş grubu çocuğu olan kadın hükümlüler, 70 yaşını bitirmiş hükümlüler ile ağır hastalık, engellilik veya kocama nedeniyle

hayatını yalnız idame ettiremeyen 65 yaşını bitirmiş hükümlüler için özel istisna suçlar ve özel süreler düzenlenmesidir.

b. 30.03.2020 Tarihinden Sonra İşlenen Suçlar Bakımından

30.03.2020 tarihinden sonra işlenen suçlar ile CGTİK Geçici m. 6'da sayılan istisnai suçlar bakımından denetimli serbestlik tedbirinden yararlanma şartları CGTİK m. 105/A uyarınca belirlenecektir.

CGTİK m. 105/A'ya göre denetimli serbestlikten yararlanmanın koşullarından biri açık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitimevinde bulunmaktır. Çocuk eğitimevlerinde bulunmanın şartları CGTİK m. 15 ile gösterilmiş olup suça sürüklenen çocukların cezalarının infazı kural olarak bu kurumlarda gerçekleştirilmektedir⁵⁴.

Açık ceza infaz kurumları, hükümlülerin çalıştırılmalarına, meslek edinmelerine imkân ve öncelik tanınan, firara karşı dış güvenlik görevlisi bulunmayan, denetim ve gözetimin kurum görevlileri tarafından yapıldığı ceza infaz kurumlarıdır⁵⁵. Hükümlünün açık ceza infaz kurumunda bulunması ise farklı ihtimallerde gerçekleşebilir. İlk ihtimal, infazın doğrudan açık ceza infaz kurumunda gerçekleştirildiği hallerdir. CGTİK m. 14/2'nin 14.04.2020 tarih ve 7242 sayılı Kanun ile değişik haline göre aşağıdaki hükümlülerin cezası doğrudan açık ceza infaz kurumunda gerçekleştirilmektedir:

- Terör suçları, örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları ile örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar ve cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan mahkûm olanlar ile ikinci defa mükerrir olanlar ve koşullu salıverilme kararının geri alınması nedeniyle cezası aynen infaz edilenler hariç olmak üzere, kasıtlı suçlardan toplam üç yıl veya daha az hapis cezasına mahkûm olanlar,
- Taksirli suçlardan toplam beş yıl veya daha az süreyle hapis cezasına

⁵⁴CGTİK m. 15/1'e göre çocuk hükümlüler çocuk eğitimevinde kalır. Hükümün ikinci fıkrasına göre kurum içinde veya dışında herhangi bir eğitim ve öğretim programına devam eden ve 18 yaşını dolduran çocukların eğitim ve öğretimlerini tamamlayabilmeleri bakımından 21 yaşına kadar bu tesislerde kalmalarına izin verilebilir. Eğitimevinde kalamayacak çocukların gösterildiği üçüncü fıkraya göre ise hakkında tutuklama kararı bulunanlar ve çocuk kapalı ceza infaz kurumlarında kalması gereken suça sürüklenen çocuklar, çocuk eğitimevinde kalamazlar. Çocuk kapalı ceza infaz kurumları ise CGTİK m. 11'de düzenlenmiştir. Buna göre tutuklu çocuklar ya da çocuk eğitimevinden disiplin ya da diğer nedenlerle ceza infaz kurumuna nakline karar verilen çocuklar, çocuk kapalı ceza infaz kurumlarında kalırlar. Ayrıca bkz. Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği m. 7: "Çocuk eğitimevinde cezası infaz edildiği sırada eğitime devam etmeyenler on sekiz yaşını bitirdiklerinde, eğitime devam edenler ise yirmi bir yaşını bitirdiklerinde suç türüne bakılmaksızın açık kuruma gönderilir. Açık kuruma gönderilenlerin on sekiz yaşını doldurmadan önce işlediği diğer suçların cezaları da açık kurumlarda infaz edilir."

⁵⁵TOK, Türker: "Hükümlülerin Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılmaları", THD, S: 31, Mart 2009, s. 115.

mahkûm olanlar,

- Adlî para cezası infaz sürecinde hapis cezasına çevrilenler,
- 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu gereğince tazyik hapsine tabi tutulanlar.

İkinci ihtimal ise cezasının infazına kapalı ceza infaz kurumunda başlanan hükümlülerin sonradan açık ceza infaz kurumuna ayrılmalarıdır. CGTİK m. 14/4'ün 7242 sayılı Kanun ile değişik haline göre toplam on yıl ve daha fazla hapis cezasına mahkûm olanlar ile terör suçları, örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları, örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar, kasten öldürme suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ve uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından mahkûm olanların kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna ayrılmalarına ilişkin idare ve gözlem kurulu kararları, infaz hâkiminin onayından sonra uygulanır. Öyleyse bu fıkra da sayılan suçlar haricindeki suçlardan mahkûm olanlar, açık cezaevine ayrılmaları için diğer şartların oluşması halinde açık ceza infaz kurumuna ayrılabilir. CGTİK m. 14/6 ile de açık ceza infaz kurumlarına ayrılma ile ilgili usul ve esasların yönetmelikle gösterileceği düzenlenmiştir. 02.09.2012 tarih ve 28399 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği m. 6 ile kapalı kurumdan açık kuruma ayrılmanın şartları detaylı şekilde düzenlenmiştir. Buna göre aşağıdaki kişiler kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna ayrılabilir:

- Toplam cezaları 10 yıldan az olanlardan cezasının bir ayını kapalı ceza infaz kurumunda geçiren, iyi halli olan ve koşullu salıverilme tarihine 7 yıl veya daha az süre kalanlar;
- Toplam cezaları 10 yıl ve üzeri olanlardan cezasının onda birini kapalı ceza infaz kurumunda geçiren, iyi halli olan ve koşullu salıverilme tarihine 7 yıl veya daha az süre kalanlar;
- Müebbet cezasına mahkûm olanlardan koşullu salıverilme tarihine 5 yıl veya daha az süre kalanlar,
- Cezaları yüksek güvenli kapalı kurumlar veya diğer kapalı kurumların yüksek güvenli bölümlerinde infaz edilenlerden toplam cezalarının üçte birini bu kurumlarda iyi halli olarak geçiren ve koşullu salıverilme tarihine üç yıl veya daha az süre kalanlar.

Açık ceza infaz kurumuna ayrılmak için hükümlünün ayrıca Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği m. 6/2'de sayılan şartları da

taşıması gerekir⁵⁶. Buna göre bazı suçlardan mahkûm olanlar için açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartları ayırık şekilde düzenlenmiştir. Öte yandan Yönetmeliğin 8. maddesinde ise ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm olanlar ile hakkında ikinci defa tekerrür hükümleri uygulananlar da dahil olmak üzere, açık kuruma ayrılamayacak hükümlüler sayılmıştır. Yukarıda açıklanan düzenlemeler uyarınca açık kurumda bulunan hükümlüler, denetimli serbestlik tedbirinden yararlanabilirler. CGTİK m. 105/A'nın 14.04.2020 tarih ve 7242 sayılı Kanun ile değişikliğe uğramadan önceki haline göre denetimli serbestlikten yararlanabilmesi için hükümlünün cezasının bir kısmını açık ceza infaz kurumu veya çocuk eğitimevinde çekmiş olması şartı da aranmaktaydı⁵⁷. Buna göre açık ceza infaz kurumundaki hükümlünün cezasının son altı ayını kesintisiz olarak bu kurumda geçirmesi, çocuk eğitimevindeki hükümlünün de cezasının beşte birini bu kurumda geçirmesi şartı aranıyordu⁵⁸. 7242 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile bu şart kaldırılmıştır. Yine 7242 sayılı Kanun'la değişik CGTİK m. 105/A/2'ye göre açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartları oluşmasına karşın iradesi dışındaki bir nedenle açık ceza infaz kurumuna ayrılamayan veya bu nedenle kapalı ceza infaz kurumuna geri gönderilen iyi halli hükümlüler, diğer şartları taşımaları halinde denetimli serbestlik tedbirinden yararlanma hakkına sahiptir. Bununla birlikte hükümlülerin koşullu salıverilmelerine belirli bir sürenin kalmış olması gerekir. CGTİK m. 105/A'ya göre denetimli serbestlikten yararlanmasına karar verilebilmesi için açık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitimevinde bulunan hükümlünün koşullu salıverilme tarihine bir

56Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği m. 6/2: "Açık kurumlara ayrılabilmek için, ayrıca;
a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 142, 148, 149, 188 ve 190 nci maddeleri ile 1/3/1926 tarihli ve mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 403, 404, 491/3-4, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498 ve 499 uncu maddelerinden mahkûm olanların koşullu salıverilme tarihine beş yıldan az süre kalması,
b) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 102 ve 103 üncü maddeleri ile eşe karşı işlenen 82/1-d, 86/3-a ve 96/2-b maddeleri ve 1/3/1926 tarihli ve mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 414, 416/1, 418/1 maddeleri ile eşe karşı işlenen 449/1, 456 ve 457/1 maddelerinden mahkûm (Değişik ibare: RG-11/4/2019-30742) olanların koşullu salıverilme tarihine üç yıldan az süre kalması,
c) 29/7/2003 tarihli ve 4959 sayılı Toplum Kazandırma Kanunu, 30/7/1999 tarihli ve mülga 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanununun 14 üncü maddesi ve 5237 sayılı Kanunun 221 inci maddesinden yararlanmaların koşullu salıverilme tarihine iki yıldan az süre kalması,
ç) Terör ve örgütlü suçlardan hükümlü olup, mensup oldukları örgütten ayrıldıkları idare ve gözlem kurulu kararıyla tespit edilenlerin koşullu salıverilme tarihine bir yıldan az süre kalması, şartı aranır."

⁵⁷ATALAY, Osman, "7242 Sayılı Yeni İnfaz Yasasının Getirdikleri", Terazi Hukuk Dergisi, C: 15, S: 166, 2020, s. 1245.

⁵⁸Sözü edilen şart, CGTİK Geçici m. 4'ün ilk hali ile bu maddede 6411 s. Kanun ile yapılan değişiklik neticesinde, 7242 s. Kanun ile kaldırıldığı 14.04.2020 tarihine dek uygulanmamıştır. CGTİK Geçici m. 4: "Bu Kanunun 105/A maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde ve ikinci fıkrasında belirtilen altı aylık süre şartı ile birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen cezanın belirli bir süre infaz edilmesine ilişkin şart 31/12/2020 tarihine kadar uygulanmaz."

yıl veya daha az süre kalmış olması gerekir.

CGTİK m. 105/A/3'e göre ise:

- 0-6 yaş grubunda çocuğu bulunan kadın hükümlüler, koşullu salıverilmesine iki yıl veya daha az süre kaldı ise,
- Ağır bir hastalık, engellilik veya kocama nedeniyle hayatını yalnız idame ettiremeyen hükümlüler, diğer şartları da taşımaları halinde denetimli serbestlik tedbirinden yararlanabilirler. Ağır hastalık, engellilik veya kocama halinin Adli Tıp Kurumu veya Adalet Bakanlığınca belirlenen tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca düzenlenip Adli Tıp Kurumunca onaylanan bir raporla belgelendirilmesi gerekir.

CGTİK m. 105/A kapsamında 0-6 yaş grubunda çocuğu bulunan kadın hükümlüler hakkında istisnai düzenleme yapılırken hamile kadınlar için düzenleme yapılmaması öğretide eleştirilmektedir⁵⁹.

2. Talepte Bulunmak

CGTİK m. 105/A ile gösterildiği üzere kişinin denetimli serbestlik tedbirinden yararlanmak üzere talepte bulunması gerekir. Diğer bir deyişle hükümlü denetimli serbestlikten yararlanmak üzere infaz kurumu tarafından re'sen tahliye edilmeyecektir. Cezanın infazına denetimli serbestlik hükümlerine göre devam edilmesi için bunun hükümlü tarafından talep edilmesi gerekir. Hükümlü bu talebini infaz kurumu idaresine sunmalıdır. İdare, hükümlü hakkındaki değerlendirmeyi yaptıktan sonra bu talebi yetkili İnfaz Hâkimliğine gönderir.

3. İyi Halli Olmak ve Değerlendirme Raporu

CGTİK m. 105/A uyarınca kişinin cezasının infazına denetimli serbestlik tedbiri ile devam edilmesi için kişinin "iyi halli" olması gerekir. Bunun anlamı, denetimli serbestlikle ilgili şekli şartları taşıyan tüm hükümlülerin kendiliğinden bu imkândan yararlanamayacağıdır. İyi hal şartının aranması, infaz sürecindeki bu tahliyeyi "örtülü af" görünümünden çıkarmaya da hizmet eder⁶⁰.

Hükümlünün iyi halli olup olmadığı, hakkında infaz kurumu idaresi tarafından düzenlenen değerlendirme raporuna göre belirlenecektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, hükümlünün iyi halinin gözlemlenebilmesi ve bu şartın ortaya konulabilmesi için hükümlünün kurumda buna yetecek

⁵⁹TURHAN / ALTİKAT, s. 32.

⁶⁰ÖZBEK: İnfaz, s. 377, 363.

süre boyunca bulunması gerektiğidir⁶¹. Diğer bir deyişle iyi halin gösterildiği değerlendirme raporu, hükümlünün şekli şartları taşıyıp taşıyamamasından ve infaz kurumunda uğradığı disiplin yaptırımlarından ibaret bir rapor olmamalıdır⁶². Bu süreçte hükümlünün topluma kazandırılmaya hazır olup olmadığı, psiko-sosyal durumu, yeniden suç işlemeye eğilimli olup olmadığı gibi hususların titizlikle incelenmesi gerekir. Hükümlünün infaz kurumunda bir gün veya daha az süreyle kaldığı durumlarda hazırlanan raporların iyi halin tespitine hizmet edeceğini söylemek mümkün değildir⁶³. Bu incelemelerin sosyal ve kriminolojik araştırmaya dayanması, “otomatik” olmaması gerekir⁶⁴.

7242 sayılı Kanun ile değişik CGTİK m. 89/1’e göre hükümlüler, ceza infaz kurumlarında buldukları tüm aşamalarda kurum idaresi tarafından en geç altı ayda bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır⁶⁵. Kanuna göre bu değerlendirmede hükümlünün katıldığı iyileştirme ve eğitim-öğretim programları ile spor ve sosyal faaliyetler, kültür ve sanat programları, aldığı sertifikalar, kitap okuma alışkanlığı, diğer hükümlü ve tutuklular ile ceza infaz kurumu görevlileri ve dışarıyla olan ilişkileri, işlediği suçtan dolayı duyduğu pişmanlık, ceza infaz kurumu kuralları ile kurum bünyesindeki çalışma kurallarına uyumu ve aldığı disiplin cezaları dikkate alınacaktır. Yine CGTİK m. 89/3 ile gösterilen birtakım suçlar ve yaptırımlar uyarınca mahkûm edilen hükümlülerin iyi hal değerlendirmelerine Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başkanlık edileceği, idare ve gözlem kurullarında ilgili bakanlıkların görevlendireceği uzmanların yer alacağı belirtilmiştir. Yapılacak değerlendirmelerde izlenecek usul ve esaslar, 29.12.2020 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanarak 01.01.2021 tarihinde yürürlüğe giren Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik’te düzenlenmiştir.

7242 sayılı Kanun ile getirilen bu düzenlemeler uyarınca iyi hal değerlendirmelerinin her hükümlünün kendi özel durumu ve tehlikelilik hali gözetilerek yapılması gerekecekse de aynı kanun ile denetimli serbestlikten yararlanacak hükümlünün açık ceza infaz kurumunda belirli bir süre kalmış olma şartı da kaldırılmıştır. Bu durumda hükümlü açık ceza infaz kurumunda en fazla birkaç gün kalacak, infaz kurumu tarafından CGTİK m. 89 uyarınca titiz bir gözlem ve değerlendirme yapılması imkânı olmayacaktır.

⁶¹TURHAN / ALTIKAT, s. 25.

⁶²USTA / ÖZTÜRK, s. 29.

⁶³TURHAN / ALTIKAT, s. 26.

⁶⁴YAVUZ: “Türkiye’de Denetimli Serbestlik Mümkün müdür”, s. 20.

⁶⁵ATALAY, s. 1237.

C. Karar Vermeye Yetkili Makam

CGTİK m. 105/A/1 uyarınca kişinin denetimli serbestliğe tabi tutulmak üzere ceza infaz kurumundan salıverilmesine ilişkin takdir yetkisi, hükmün infazına ilişkin işlemleri yapan Cumhuriyet başsavcılığının bulunduğu yer infaz hâkimine aittir.

4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu m. 6'ya göre infaz hâkimliğinin kararlarına karşı tebliğden itibaren 7 gün içinde itiraz yolu açıktır. İtiraz, infaz hâkimliğinin yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesi tarafından incelenir. İtiraz incelemesi, CMK'da gösterilen usul uyarınca yapılır ve karara bağlanır.

D. Denetimli Serbestlikte Yerine Getirme Usulü

İnfaz hâkimi tarafından denetimli serbestlik kararının verilmesinin ardından dosya, hükümlünün talebinde belirttiği denetimli serbestlik müdürlüğüne gönderilir. Denetimli serbestlik dosyasının açılmasıyla denetimli serbestlik müdürlüğü bir vaka sorumlusu belirler; hükümlü hakkındaki yükümlülükler ile alınacak tedbirleri belirleyerek bir denetim planı oluşturur ve bu doğrultuda hükümlüye gerekli bilgilendirmeleri yaparak süreci takip eder. Hükümlü, salıverilmesinden sonraki beş gün içinde talebinde belirttiği denetimli serbestlik müdürlüğüne başvurmakla yükümlüdür⁶⁶. Beş gün içinde başvurmazsa, dosyası denetimli serbestlik müdürlüğüne kapatılır. Bu beş günlük süreyi izleyen iki gün içinde de müdürlüğe başvurmayan hükümlüler kaçak sayılır ve CGTİK m. 105/A/8'in göndermesiyle haklarında TCK m. 292 ve m. 293 hükümleri uygulanır. Eğer hükümlü, denetimli serbestlik sürecini talebinde belirttiğinden bir başka yerde geçirmek istiyorsa DS Yönetmeliği m. 43 uyarınca nakil talebinde bulunma hakkına sahiptir.

E. Denetimli Serbestlikten Yararlanamayacak Kişiler

CGTİK m. 105/A ile gösterilen ve yukarıda incelenen şartları taşımayan kişiler, denetimli serbestlikten yararlanamayacaktır. Bununla birlikte CGTİK m. 105/A/4 ile adli para cezasının ödenmemesi nedeniyle cezası hapse çevrilen hükümlülerin denetimli serbestlikten yararlanamayacağı düzenlenmiştir. Ancak CGTİK sisteminde adli para cezasının ödenmesi halinde çevrilen hapis cezası, teknik anlamda hapis cezası değil zorlama

⁶⁶CGTİK Geçici m. 9/3 ile sözü edilen beş günlük sürenin 01.01.2021 tarihine dek "yirmi beş gün" olarak uygulanacağı düzenlenmiştir.

hapsidir. Bu sebeple, ilgili 4. fıkranın hatalı bir düzenleme olduğu savunulmaktadır⁶⁷.

Cezasının özel infaz usullerine göre çektirilmesine karar verilen hükümlüler hakkında da CGTİK m. 105/A ile düzenlenen usulün uygulanmayacağı, Kanun'un 110/5 hükmü ile açıkça düzenlenmiştir. Yine CGTİK m. 110/7 uyarınca, cezası özel infaz usulüne göre çektirilirken infaz hâkimi tarafından usulün uygulanmasına son verilmesi üzerine cezasının infazına açık ceza infaz kurumunda devam edilen hükümlüler hakkında da denetimli serbestlik uygulanmayacaktır.

F. Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Yükümlülükler

1. Kamuya Yararlı Bir İşte Ücretsiz Olarak Çalıştırılma Yükümlülüğü

CGTİK m. 105/A/5-a ile hükümlünün koşullu salıverilme tarihine kadar kamuya yararlı bir işte ücretsiz çalıştırılmasına karar verilebileceği düzenlenmiştir. Bu yükümlülüğün yerine getiriliş biçimi ve kapsamı denetimli serbestlik müdürlüğüne belirlenecektir. Kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılma yükümlülüğü, hükümlünün kurallara uyma becerisi ve çalışma disiplini kazanmasını, zaman planlaması yeteneğini geliştirmesini, bir meslek edinerek ekonomik bağımsızlığını kazanmasını ve bu yolla topluma kazandırmayı amaçlayan bir yükümlülüktür⁶⁸. Bu doğrultuda hükümlüler, denetimli serbestlik müdürlükleri tarafından işbirliği yapılan kurumlarda çalıştırılmakta, bu çerçevede ağırlıklı olarak temizlik ve çevre düzenleme işlerinde istihdam edilmektedirler⁶⁹.

Sözü edilen yükümlülüğün detayları DS Yönetmeliği m. 84 ile gösterilmiştir. Buna göre hükümlü, denetimli serbestlik altında geçireceği toplam sürenin üçte birini kamuya yararlı bir işte çalışmak suretiyle tamamlar. Çalışma süreleri günde dört, haftada yirmi saat olarak belirlenirken hükümlünün hafta sonları çalıştırılması da mümkündür. Bu yükümlülük kapsamında kişiler, bir kamu kurumunun veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinde çalıştırılabilir.

DS Yönetmeliği m. 84/7'ye göre aşağıdaki durumlarda, bu halleri belgelendiren ve yükümlülüğün kaldırılması yönündeki talebini ileten kişi hakkında, talebin doğruluğu ve haklılığı da araştırılarak kamuya yararlı işte çalışma yükümlülüğü kaldırılabilir:

⁶⁷KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 632.

⁶⁸TURHAN / ALTIKAT, s. 36.

⁶⁹GÖKTEPE Kaya, "Kamuya Yararlı İşlerde Çalıştırma Yaptırımı ve Kamuya Yararlı İşlerde Çalıştırma Yaptırımının Tarihsel Gelişim Süreci", TAAD, Y: 10 S: 37, 2019, s. 258.

- Çalışmaya engel bir sağlık problemi bulunması,
- Örgün eğitime devam edilmesi,
- Bir iş sözleşmesine dayanarak çalışılması,
- Hükümlünün kendi kurduğu işini işletiyor olması.

Yine bu yükümlülük, müracaat tarihi itibarıyla 18 yaşından küçük suça sürüklenen çocuklar ile 0-6 yaş arasında çocuğu bulunan kadınların bu durumu devam ettiği sürece uygulanmaz. Ayrıca 60 yaş üstündekilere, hayatını yalnız başına idame ettiremeyenlere ve doğumuna on hafta kalan hamile kadınlara da bu yükümlülük uygulanmayacaktır.

DS Yönetmeliği m. 83/4'e göre hakkında kamuya yararlı bir işte çalışma yükümlülüğü uygulanmayan her hükümlü hakkında, belirlenen bir bölgede denetim ve gözetim altında bulundurma yükümlülüğüne karar verilmesi zorunludur.

2. Bir Konut veya Bölgede Denetim ve Gözetim Altında Bulundurulma Yükümlülüğü

CGTİK m. 105/A/5-b ile hükümlünün koşullu salıverilme tarihine kadar bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulmasına karar verilebileceği düzenlenmiştir. Bu yükümlülüğün ne şekilde yerine getirileceği denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından belirlenir.

DS Yönetmeliği m. 83/3'e göre, ancak denetimli serbestlik yükümlüsünün "yüksek riskli" olduğu durumlarda konutta denetim ve gözetim altında bulundurma yükümlülüğüne karar verilir. Yüksek riskli bu hükümlüler, denetimli serbestlik altında geçirecekleri toplam sürenin en az üçte birini konuttan çıkmamak suretiyle tamamlarlar. Detayları DS Yönetmeliği m. 85 ile gösterilen bu yükümlülük 18.00 ile 08.00 saatleri arasında belirlenecek, günde 10 ila 12 saat arasında olacak bir süreyle yerine getirilir.

DS Yönetmeliği m. 86 ile bir bölgede denetim ve gözetim altında bulunma yükümlülüğünün detayları gösterilmiştir. Bu yükümlülük uygulamada "imza yükümlülüğü" olarak da anılmaktadır. Buna göre hükümlü, belirlenen bölgenin sınırları dışına çıkmamakla veya belirlenen yere belirlenen tarih ve saatlerde başvurmakla yükümlü kılınabilir. Hükümlünün başvuracağı yer denetimli serbestlik müdürlüğü, kolluk, muhtarlık veya denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından takdir edilecek bir kamu görevlisi olarak belirlenebilir. DS Yönetmeliği m. 86/3 ile belirlenen yerlere başvurma şeklindeki yükümlülük hükümlünün yüksek riskli, orta riskli veya düşük riskli olmasına göre farklı takvimlere bağlanmıştır.

Yargıtay'a göre bu yükümlülük uyarınca kişinin denetimli serbestlik sürecini takip etme iradesi göstererek vaka sorumlusu ile görüşmesi "başvurma" olarak değerlendirmeye yeterli değildir; planda öngörülen polis merkezine giderek imzasını atmaması halinde yükümlülüğü ihlal etmiş sayılacaktır⁷⁰.

1. Belirlenen Yer veya Bölgelere Gitmeme Yükümlülüğü

CGTİK m. 105/A/5-c ile hükümlünün koşullu salıverilme tarihine dek denetimli serbestlik müdürlüğünce belirlenecek yer veya bölgelere gitmemesine karar verilebileceği düzenlenmiştir. DS Yönetmeliği m. 83/6'ya göre bu yükümlülüğün belirlenmesinde hükümlünün risk durumu, işlediği suçun nitelikleri, özellikle çocukların ve suç mağdurlarının korunması göz önünde bulundurulur.

2. Belirlenen Programlara Katılma Yükümlülüğü

CGTİK m. 105/A/5-d ile hükümlünün koşullu salıverilme tarihine dek belirlenen programlara katılma yükümlülüğü altına alınabileceği düzenlenmiştir. Bu programların içeriği, programlara katılma tarihi gibi hususlar denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından hükümlünün risk ve ihtiyaçları doğrultusunda belirlenir. Bu yükümlülüğe ilişkin detaylar DS Yönetmeliği m. 88 ile düzenlenmiştir. Bu doğrultuda belirlenecek program ve çalışmalar bireysel görüşme, grup çalışması, tedavi ve iyileştirme programları, diğer kurumlarca yürütülen meslek ve sanat edindirmeye yönelik faaliyetler, seminer, sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler veya sivil toplum kuruluşlarınca kamu yararına yürütülen program ve çalışmalara katılma şeklinde olabilir.

3. Elektronik Cihaz ile Takip

DSHK m. 15/A'ya göre şüpheli, sanık ve hükümlülerin toplum içinde izlenmesi, gözetimi ve denetimi elektronik cihazların kullanılması suretiyle de yerine getirilebilir. Bu kapsamda, adli kontrol tedbirlerinin yerine getirilmesinde, kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların uygulanmasında, hükmün açıklanmasının geri bırakılması hallerinde, hapis cezasının konutta infazına karar verilmesi halinde, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazında, mükerrirlere ve bazı suç faillerine özgü infaz rejimi kapsamında elektronik cihazla takip yoluna

⁷⁰Y. 1. CD. 2018/3187 E., 2018/4938 K. sayılı ve 26.11.2018 tarihli kararı <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=1cd-2018-3187.htm> (E.T.: 27.04.2020)

başvurulabilir⁷¹. Kişi hakkında elektronik cihaz ile izlemenin yapılmasında açık rızasının bulunması gerekir.

7242 sayılı Kanun ile DSHK m. 15/A/1'e eklenen cümleye göre elektronik cihazla izleme, rızası alınmak koşuluyla şüpheli, sanık ve hükümlüye ait elektronik cihazlar kullanılmak suretiyle de yapılabilir. Böylece kişinin kendisine ait akıllı telefon gibi cihazları kullanılarak elektronik takibin önü açılmış, uygulama alanı genişletilmiştir.

DS Yönetmeliği m. 104/1'e göre hakkında belirli yerlere gitmekten yasaklama, belirli konut, yer veya bölgeden çıkmama ya da belirlenen kişilere yaklaşmamaya dair denetimli serbestlik kararı verilen kişilerin durumları, elektronik cihazların kullanılması suretiyle izlenebilir. Elektronik cihazla takibin kimlere uygulanacağı mevcut risk durumu, tedbir, yükümlülük ve denetimin gereklilikleri, mağdurun veya toplumun korunma ihtiyacı dikkate alınarak belirlenir. Bu yöndeki karar, vaka sorumlusunun talebi ve komisyonun önerisi üzerine Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı'na bağlı Elektronik İzleme Şube Müdürlüğü tarafından verilir. Bu kararın adli makamlar tarafından verilmesi gerektiği savunularak idare tarafından elektronik cihazla takip kararı verilmesi eleştirilmektedir⁷².

Elektronik cihazla takipte telefon robot, kilitli bilezik ve veri cihazları gibi teknolojiler kullanılmakla birlikte uygulamada sıklıkla kullanılan cihaz, "elektronik kelepçe" olarak bilinen kilitli bileziktir⁷³. Elektronik kelepçe ile takip edilecek şüpheli, sanık veya hükümlü cihazı kullanılır durumda bulundurma yükümlülüğü, kararın infazı için gerekli olan kısıtlamalar ve kullanım kuralları hakkında yazılı olarak detaylıca bilgilendirilmelidir. Kişinin kurallara aykırı davranması, yükümlülük ihlali sayılacaktır.

G. Denetimli Serbestlik Tedbirinin Sona Ermesi

1. Koşullu Salıverilme ile Sona Erme

CGTİK m. 105/A/9'a göre denetimli serbestlik sürecinde yükümlülüklerin gereklerine ve denetim planına uygun davranan hükümlü hakkında denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından gerekçeli bir rapor hazırlanır. Hükümlünün koşullu salıverilmesi için gerekli olan bu raporun hazırlanması neticesinde hükümlü hakkında CGTİK m. 107 ve m. 108 uyarınca koşullu salıverilme

⁷¹UMUDUM, Cafer Erdem: Denetimli Serbestlik Bağlamında Elektronik İzleme, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 111-129.

⁷²UMUDUM, s. 110.

⁷³Elektronik cihazla takipte kullanılan sistemler hakkında bkz. YILDIRIM, Nilay / VAROL, Asaf: "Türkiye'de ve Dünyada Elektronik İzleme Yöntemleri ve Elektronik İzlemede Kullanılan Cihazlar Üzerine Bir Araştırma", Türkiye'de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı "Uluslararası Yaklaşımlar", Ed. Deniz Özyörük, Atalay Matbaacılık, İstanbul, 2016, s. 195-205.

hükümleri uygulanabilir. Böylece hükümlünün koşullu salıverilmesi ile denetimli serbestlik süreci sona ermiş sayılacaktır.

2. Ceza İnfaz Kurumundan Ayrıldıktan Sonra Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne Müracaat Etmeme Sebebiyle Sona Erme

Hükümlünün, denetimli serbestlik kararı sonrası ceza infaz kurumundan ayrılmasını izleyen beş gün içinde, talebinde belirttiği denetimli serbestlik müdürlüğüne kendiliğinden müracaat etmesi gerekir. Aksi takdirde CGTİK m. 105/A/6-a uyarınca denetimli serbestlik müdürlüğünün talebi üzerine infaz hâkimliği tarafından koşullu salıverilme tarihine dek açık ceza infaz kurumuna gönderilmesine karar verilecektir.

3. Yükümlülük ve Programa Uymamada İsrar Etme Nedeniyle Sona Erme

CGTİK m. 105/A/6-b'ye göre hükümlünün denetimli serbestlik yükümlülüklerine, denetim ve iyileştirme programına ya da denetim planına uymamakta ısrar etmesi halinde, denetimli serbestlik müdürlüğünün talebi üzerine infaz hâkimliği tarafından koşullu salıverilme tarihine dek açık ceza infaz kurumuna gönderilmesine karar verilir.

Yükümlülükler uymamada “ısrar etme” halinin ne zaman oluşacağı kanunda olmasa da DS Yönetmeliği'nde gösterilmiştir. DS Yönetmeliği m. 44/1'e göre yükümlülüğün yerine getirilmesi için uyulması gereken kurallar ile karara uygun olarak hazırlanan programa ve denetimli serbestlik personelinin bu kapsamdaki uyarı ve çağrılarına uyulmaması yükümlülüğün ihlali sayılacaktır. İhlal halinde denetimli serbestlik altındaki kişiye bir uyarı yazısı tebliğ edilir. DS Yönetmeliği m. 44/3'e göre kişinin bir yıl içerisinde iki defa yükümlülük ihlali gerçekleştirmesi, yükümlülüğe uymamada ısrar etme sayılır. Gerçekten de ısrar unsurunun oluşması için yükümlülüğün tek bir kez ihlali yeterli olmamalı, hükümlü ilk ihlaline dair uyarılmasına rağmen yükümlülüğünü yeniden ihlal etmiş olmalıdır⁷⁴. Bir yıl içerisinde ikinci ihlalin tespit edilmesiyle denetimli serbestliğin infazı sonlandırılarak kişi hakkındaki kayıt kapatılır. Yargıtay'a göre bir yıl içindeki ikinci ihlal, ilk ihlalden dolayı yapılan uyarıya itiraz süresi içinde yapılırsa dahi denetimli serbestlik dosyasının kapatılması ile sonuçlanacaktır⁷⁵.

Kişinin denetimli serbestlik sürecini başarıyla tamamlaması için hakkında

⁷⁴MECİT, Kemal: İnfaz Hukuku, 4. Baskı, Adalet, Ankara, 2017, s. 573.

⁷⁵Yargıtay 1. CD. 2018/5599 E., 2019/853 K. sayılı ve 18.02.2019 tarihli kararı <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=1cd-2018-5599.htm> (E.T.: 27.04.2020)

karar verilen yükümlülükler tam olarak uyması gerekir. Buna karşılık geçerli bir mazereti olması halinde kişinin hakkında belirlenen yükümlülüğü yerine getirmemesi, denetimli serbestlik sürecinin sonlandırılması ile sonuçlanmayacaktır. Bu mazeretlerin denetimli serbestlik müdürlüğüne, yükümlülüğün ihlalden önce bildirilmesi gerekir. DS Yönetmeliği m. 43 ile mazeretini bildiren yükümlüye beş güne kadar izin verilebileceği ve hakkında izin belgesi düzenleneceği belirtilmiştir. Yine DS Yönetmeliği m. 44/6 ile bildirilen mazeretin denetimli serbestlik komisyonu tarafından değerlendirileceği bildirilmiştir. Bu doğrultuda, yükümlülüğün ihlali sebebi sonradan bildirilir ve müdürlük tarafından haklı görülürse, ihlalin sonuçları ortadan kalkacaktır.

Hükümlü, yükümlülüğü ihlal ettiği gerekçesiyle kendisine gönderilen uyarıya karşı infaz hâkimliği önünde şikâyet hakkına sahiptir. Şikâyet ve şikâyet başvurusuna ilişkin karara itiraz yolları DSHK m. 18 ile gösterilmiştir. Bu şikâyet ve karara ilişkin itiraz süreçleri, 4675 s. İnfaz Hâkimliği Kanunu m. 6 uyarınca incelenecektir.

4. Ceza İnfaz Kurumuna Geri Dönmek İsteme Nedeniyle Sona Erme

CGTİK m. 105/A/6-c uyarınca denetimli serbestlik sürecindeki hükümlü, ceza infaz kurumuna geri dönmek istediğini bildirirse denetimli serbestlik müdürlüğünün talebi üzerine infaz hâkimi, koşullu salıverilme tarihine dek cezanın açık ceza infaz kurumunda çektirilmesine karar verebilir. Denetimli serbestlik talebe bağlı bir kurum olduğuna göre, kişinin bu talebinden dilediğinde vazgeçebileceğini kabul etmek yerinde olacaktır.

5. Yeni Kamu Davası Açılması Nedeniyle Sona Erme

14.04.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenen CGTİK m. 105/A/7'ye göre hükümlü hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanmaya başladıktan sonra işlediği iddia olunan ve cezasının alt sınırı bir yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suçtan dolayı kamu davası açılmış olması hâlinde, denetimli serbestlik müdürlüğünün talebi üzerine infaz hâkimi tarafından, hükümlünün açık ceza infaz kurumuna gönderilmesine karar verilmesi mümkündür. Kovuşturma neticesinde hükümlü hakkında beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın reddi veya düşme kararı verilmesi hâlinde infaz hâkimi denetimli serbestlik tedbirine devam olunmasına karar verecektir.

CGTİK m. 105/A/7'nin 6291 sayılı Kanun ile yürürlüğe giren ilk halinde

de hükümlü hakkında yürütülen ceza soruşturması ve kovuşturmalarının denetimli serbestlik sürecini sonlandıracağı ve hükümlünün kapalı ceza infaz kuruma gönderileceği düzenlenmişti⁷⁶. İlgili maddenin ilk halinde yer verilen (b) bendi ile denetimli serbestlik tedbiri uygulanmaya başlamadan önce işlendiği iddia olunan ve cezasının üst sınırı yedi yıldan az olmayan bir suçtan dolayı hükümlü hakkında soruşturma veya kovuşturmaya devam edilmesi halinde bu hüküm uygulanacaktı. Hükümün (c) bendi ile de denetimli serbestlik tedbiri uygulanmaya başlandıktan sonra işlediği iddia olunan ve cezasının alt sınırı bir yıl veya daha fazla olan kasıtlı suçtan dolayı hakkında soruşturma veya kovuşturma yürütülen hükümlü hakkında sözü edilen usulün uygulanacağı düzenlenmişti. Anayasa Mahkemesi, 2013/133 E., 2013/169 K. sayılı ve 26.12.2013 tarihli kararı ile bu bentleri iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçesinde bu kurallar ile henüz işleyip işlemedikleri belli olmayan bir suç nedeniyle kişilerin denetimli serbestlik kurumundan yararlanamama yaptırımına tabi tutulduğunu, bunun suçsuzluk karinesine aykırı olduğunu, hukuk güvenliğini ihlal ettiğini değerlendirmiştir⁷⁷. Anayasa Mahkemesinin bu yaklaşımı, öğretide de olumlu değerlendirilmiştir⁷⁸. Sözü edilen hükümün 7242 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenen 7.

⁷⁶ CGTİK m. 105/A'nın 05.04.2012 tarih ve 6291 s. Kanun ile yürürlüğe girdiği haliyle 7. fıkrası şu şekilde düzenlenmişti: "Hükümlü hakkında;

a) İşlediği iddia olunan başka bir suçtan dolayı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 100 üncü maddesinde sayılan nedenlerle tutuklama kararı verilmesi,

b) Denetimli serbestlik tedbiri uygulanmaya başlanmasından önce işlediği iddia olunan ve cezasının üst sınırı yedi yıldan az olmayan bir suçtan dolayı soruşturma veya kovuşturmaya devam edilmesi,

c) Denetimli serbestlik tedbiri uygulanmaya başlandıktan sonra işlediği iddia olunan ve cezasının alt sınırı bir yıl veya daha fazla olan kasıtlı bir suçtan dolayı soruşturma veya kovuşturma başlatılması, hâlinde, denetimli serbestlik müdürlüğünün talebi üzerine, infaz hâkimi tarafından, hükümlünün kapalı ceza infaz kurumuna gönderilmesine karar verilir. Hükümlü hakkında soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığı veya kovuşturma sonucunda beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın reddi veya düşme kararı verilmesi hâlinde, hükümlünün cezasının infazına denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak devam olunmasına infaz hâkimi tarafından karar verilir."

⁷⁷Anayasa Mahkemesi'nin 2013/133 E., 2013/169 K. sayılı ve 26.12.2013 tarihli kararından: "İtiraz konusu kurallar uyarınca hükümlüler hakkında; denetimli serbestlik kararının verilmesinden önce veya sonra, kurallarda cezalarının alt ve üst hadleri gösterilen suçları işledikleri iddiasıyla soruşturma veya kovuşturmaya başlanmış olması veya devam edilmesi hâlinde tekrar kapalı ceza infaz kurumuna gönderilmeleri kanun koyucu tarafından bir tedbir olarak düzenlenmiş ise de, söz konusu kurallar bu kişilerin suçlu sayıldıkları gerekçesiyle bir yaptırım niteliğine dönüşmektedir. Bunun yanında kurallar; denetimli serbestlikten yararlanma hakkını ve denetimli serbestlik kurumundan hükümlü ve toplun lehine beklenen kamusal yararı ortadan kaldırmaktadır. Kanunun çıkarılma amacı ile çelişen bu hususlar ise hükümlülerin henüz işleyip işlemedikleri belirli olmayan bir suçtan dolayı suçlu olarak nitelendirilmelerine yol açıp Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında düzenlenen "suçsuzluk karinesi" ile bağdaşmamaktadır. Öte yandan, itiraz konusu kurallar; ilgilileri, suçlulukları ispatlanıncaya kadar suçsuz sayılmaları olanağından ve bu olanağı yürürlüğe koyan üstün hukuk kurallarından yararlanmalarını engellemekte ve hukuk devletinin ilkelerinden olan hukuki güvenlik ilkesini de ihlal etmektedir."

<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/8714f840-5fee-4cef-90c4-67f888432d9e?excludeGerekece=FaIse&wordsOnly=False> (E.T.: 25.04.2020)

⁷⁸DEMİRBAŞ: Ceza Genel, s. 614.

fıkrasının Anayasa Mahkemesinin anılan kararı ile uyumlu olmadığını ileri sürmek mümkündür. Zira hükmün yeniden düzenlenen haline göre kişi hakkında sabit görülen bir ceza mahkûmiyeti olmamasına rağmen, salt kovuşturma yürütülmesi gerekçesiyle denetimli serbestlik tedbirinin sona erdirilmesi mümkün hale getirilmiştir. Bu da Anayasa Mahkemesi'nin iptal gerekçesinde işaret ettiği masumiyet karinesiyle bütünüyle bağdaşır bir düzenleme olmamıştır.

Sonuç

Denetimli serbestlik, kişi hürriyetini bağlayıcı cezaların yerine getirilmesine alternatif bir kurum olması yönüyle son derece önemlidir. Nitekim denetimli serbestlik benzeri uygulamalar 19. yüzyıl itibarıyla tüm dünyada kendine yer bulmaya başlamıştır. Aynı dönemde Osmanlı Devleti'nde de başta kefalet benzeri sistemler ve bir kısım Tanzimat dönemi cezaları olmak üzere denetimli serbestliğe benzer görünümdeki uygulamalar görülmeye başlamıştır. Ardından modern infaz sistemlerinde bugünkü görünümüyle denetimli serbestlik sistemleri kurulmaya başlamış, böylece denetimli serbestliğin denetim, yardım, rehberlik, koruma ve önleme fonksiyonları işler hale gelmiştir. Denetimli serbestlik tedbiri ülkemizde ise 2005 yılında yapılan ceza hukuku reformu ile kendine sistemli bir yer edinmiştir.

Denetimli serbestlik, infaz hukuku kapsamında akla ilk gelen anlamı ile hapis cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazı kurumunu ifade etmektedir. Ancak aslen denetimli serbestlik sistemi bundan çok daha geniş amaç, araç ve usuller içermektedir. Öyle ki ülkemizde teşkilatlandırılan denetimli serbestlik sistemi, ceza adaleti sisteminde yerine getirilmesi kararlaştırılan pek çok tedbir ve programı hayata geçiren mekanizmalar barındırmaktadır. Denetimli serbestlik sistemi, suçlanan veya suç işlemiş kişilerin toplumdan dışlanmışlık hissinden kurtulmasını sağlayarak bu kişileri toplumla barıştıracak mekanizmalar içerir. Bu sistem içindeki kişiler kamuya yararlı işlerde çalışarak, sosyal ve kişisel becerilerini geliştirdikleri programlara katılarak yaşama dair yeni alışkanlık ve gayeler edinme şansı yakalamaktadırlar.

Çalışmamızın da konusunu oluşturan hapis cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazını ayrıca ele almak gerekir. Toplumda suç tartışıldığında akla çoğu zaman yalnızca bir kimlik olarak suçlu gelmekte, olaylara münferit yaklaşılarak suçluyu üreten mekanizmalarla bütüncül mücadeleler göz ardı edilmektedir. Bu da suça karışan her bir kişinin toplumdan izole yaşamasıyla sonuçlanmakta, ceza adaleti sistemindeki

infazı tamamlanan kişi, bu defa da toplumun acımasız sosyal yaptırımlarına maruz kalmaktadır. Bu kaçınılmaz sosyal olgu, devletlere cezalandırdığı kişileri yeniden topluma kazandırma yükümlülüğü yüklemektedir. Denetimli serbestlik, devletin bu amacı gerçekleştirme yönündeki en güçlü araçlarından biridir. Bu özelliği, denetimli serbestlik sistemini son derece dikkatli ele alınması gereken bir sistem haline getirmektedir. Çünkü burada ceza adaleti sisteminin devrede olduğu fakat hükümlüye kişi özgürlüğünün büyük ölçüde geri verildiği gri bir alan mevcuttur. Bu gri alanda devletin kişiyi yeniden suça karışmaktan alıkoyacak tüm önlemleri alarak başta suçun mağdurunu ve ardından tüm toplumu koruma yükümlülüğü de devam etmektedir. Diğer bir deyişle denetimli serbestlik, devletin hem toplumu hükümlüden hem hükümlüyü toplumdan koruması gereken kurumlar barındırmaktadır.

Ülkemizde denetimli serbestlik sisteminin işleyişiyle ilgili pek çok uygulama sorunu yaşanmakla birlikte bunlardan belki de en önemlisi denetimli serbestlikten yararlanacak hükümlülerin tabi olduğu şartların sık sık değişikliğe uğramasıdır. Öyle ki denetimli serbestlik ve koşullu salıverilmeye ilişkin hükümlerin değiştirilmesi, kanun koyucunun ceza ve infaz politikasına dair iradesini ortaya koymasında adeta bir refleks haline gelmiş durumdadır. Bu değişiklikler toplumun büyük bir kesimi ve aynı zamanda hukukçular tarafından “örtülü af” olarak değerlendirilirken hukuka duyulan güvenin sarsılmasına da yol açmaktadır. Ayrıca kanunlarda yapılan son derece karışık değişiklikler de uygulamada hukukçular için dahi duraksamalara yol açmakta, cezanın öngörülebilirliğine gölge düşürmektedir.

7242 sayılı Kanun ile hapis cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazına dair getirilen en önemli değişiklik, CGTİK Geçici m. 6’da yapılan değişikliktir. En başta 15.08.2016 tarih ve 671 sayılı KHK ile getirilen Geçici m. 6’nın 7242 sayılı Kanun’la değişik haline göre, 30.03.2020 tarihinden önce işlenen suçlar için özel bir rejim öngörülmüştür. Kural olarak bu tarihten önce işlenen suçların cezasının infazında, normalde bir yıl olan denetimli serbestlik süresinin “üç yıl” olarak uygulanacağı öngörülürken küçük çocuk sahibi kadın hükümlüler ile 70 yaşını bitiren veya 65 yaşını bitirip yaşamını idame ettiremeyen hükümlüler hakkında özel süreler düzenlenmiştir. Öte yandan, bu özel rejimden istisna tutulan suçlar, hükmün 2016 yılında yürürlüğe giren orijinal haline göre genişletilmiştir. İhmali hareketle kasten öldürme, işkence, eziyet, yüzde sürekli değişikliğe yol açacak surette yaralama suçları da bu defa istisna kapsamında tutulmuştur.

Ayrıca bu düzenlemeye göre 30.03.2020 tarihinden önce işlenen suçlar bakımından, denetimli serbestlik rejiminin uygulanması için açık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitimevinde bulunma koşulu da aranmamaktadır. 7242 sayılı Kanun'un hapis cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazının genel rejimine ilişkin getirdiği önemli değişikliklerden biri ise daha öncesinde aranan “son altı ayını kesintisiz olarak ceza infaz kurumunda geçirme” koşulunun kaldırılmasıdır. Buna göre değişiklik sonrasında denetimli serbestlikten yararlanabilmek için hükümlünün açık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitimevinde bulunması yeterli görülmektedir. Yine ilgili Kanun'la getirilen ve denetimli serbestlik sistemini yakından ilgilendiren bir diğer değişiklik de iyi hal değerlendirmelerine ilişkindir. Değişikliğe uğrayan CGTİK m. 89/1 ile Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik doğrultusunda, iyi hal değerlendirmeleri “otomatik” olmaktan çıkarılarak her bir hükümlü özelinde gözleme dayalı ve gerekçeli tahlillerin yapılmasının önü açılmıştır. Cezanın rehabilitasyon amacının yerine getirilmesinde bu düzenlemelerin oldukça yerinde olduğu belirtilmelidir.

Ceza adaleti sisteminde son derece önemli yeri olan denetimli serbestlik kurumunun yalnızca ceza infaz kurumlarındaki nüfusun azaltılması için kullanılacak bir araç olarak görülmemesi; psikolojik, sosyolojik, ekonomik pek çok boyutuyla sosyal bir mesele olarak ele alınması, toplumsal uzlaşa içinde tartışılması gerekir. Fikrimizce ancak bu şekilde kurgulanan yapısal değişikliklerle denetimli serbestlikten gerçekçi faydalar elde edilebilir.

Kaynakça

[1] ALAN-AKCAN, Esra: “7242 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun Genel Değerlendirilmesi”, in: Koronavirüs Döneminde Güncel Hukuki Meseleler Sempozyumu: Bildiri Tam Metin Kitabı (29-30 Mayıs 2020), Ed. ÇALIŞKAN, Yusuf / GÜMRÜKÇÜOĞLU, Yeliz Bozkurt / EROL, Ömer Faruk / DÜLGER, Ahmet / AHTER-YAKACAK Gülnihal, KAFALI, Ömer Faruk, İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2020, s. 635-658.

[2] APAYDIN, Cengiz / KAPLAN, Hasan: “Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y:5 S: 2, 2019, ss. 185-207.

[3] ARTUK, Mehmet Emin / GÖKCEN, Ahmet / ALŞAHİN, M. Emin /

ÇAKIR, Kerim: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı, Adalet, Ankara, 2019.

[4] ATALAY, Osman: “7242 Sayılı Yeni İnfaz Yasasının Getirdikleri”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C: 15, S: 166, 2020, s. 1234-1248.

[5] CİHAN, Erol / CANKURT, Ezgi / KİTAPÇIOĞLU, Tülay: “Denetimli Serbestlik”, *Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 2 S: 3, 2016, ss. 51-75.

[6] ÇALIŞKAN, Suat / GÜREL, Ali: Cezaların ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı, Adalet, Ankara, 2020.

[7] DEMİRBAŞ, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Seçkin, Ankara, 2017.

[8] DEMİRBAŞ, Timur: İnfaz Hukuku, 7. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020.

[9] DURNESEU, Ioan: “The Future of Probation in Europe: Common in the Middle and Diverse at the Edge”, *Probation Journal*, C. 60, S. 3, 2013, s. 316-324.

[10] GÖKTEPE, Kaya: “Kamuya Yararlı İşlerde Çalıştırma Yaptırımı ve Kamuya Yararlı İşlerde Çalıştırma Yaptırımının Tarihsel Gelişim Süreci”, *TAAD*, Y: 10 S: 37, 2019, ss. 227-269.

[11] HARRIS, Robert: “Probation Round the World: Origins and Development”, in: *Probation Round the World: A Comparative Study*, Ed.: HAMAI, Koichi / VILLÉ, Renaud, HARRIS, Robert / HOUGH, Mike / ZVEKIC, Ugljesa, Taylor & Francis, New York, 2005

[12] KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020.

[13] NELLIS, Mike: “Humanising Justice: The English Probation Service up to 1972”, in: *Handbook of Probation*, Ed. GELSTHORPE, Loraine / MORGAN, Rod, Willan Publishing, Devon/Oregon, 2007.

[14] MECİT, Kemal: İnfaz Hukuku, 4. Baskı, Adalet, Ankara, 2017.

[15] ÖZBEK, Veli Özer: İnfaz Hukuku, 12. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020.

[16] ÖZBEK, Veli Özer: “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Hakkındaki Değerlendirmelerimiz”, *Ceza Hukuku Dergisi*, C. 15 S. 42, 2020, s. 301-312.

[17] ÖZGENÇ, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı,

Seçkin, Ankara, 2020

[18] ÖZGENÇ, İzzet / BAYRAKTARLI, İhsan Yılmaz: “İnfaz Kurumlarındaki Hükümlü Sayısındaki Artış Sorunu ve Çözüm Önerisi”, *Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:23 S:1, 2019, ss. 129-139.

[19] ÖZGENÇ, İzzet / SÖZÜER, Adem / KOCA, Mahmut: “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin Değerlendirilmesi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (E-yayın; [https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=i%CC%87nfaz-kanunu-deg%CC%86is%CC%A7iklik-teklifi-deg%CC%86erlendirmesi-\(2020.04.06\).pdf](https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=i%CC%87nfaz-kanunu-deg%CC%86is%CC%A7iklik-teklifi-deg%CC%86erlendirmesi-(2020.04.06).pdf)) (Erişim tarihi: 13.11.2020)

[20] ÖZTÜRK, Bahri / ERDEM, Mustafa Ruhan: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 20. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020

[21] TOK, Türker: “Hükümlülerin Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayırılmaları”, *THD*, S: 31, Mart 2009, ss. 115-125.

[22] TURHAN, Faruk / ALTIKAT, Abdurrahim: “Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik ve Bu Usulden Yararlanma Şartları”, *S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:2 S:2, 2012, ss. 1-46.

[23] TÜRKMEN, Metin: “Ceza Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Ceza Adalet Politikaları ve Denetimli Serbestlik”, *Mediterranean Journal of Humanities*, C: 8 S: 1, 2018, ss. 379-397.

[24] UMUDUM, Cafer Erdem: Denetimli Serbestlik Bağlamında Elektronik İzleme, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.

[25] USTA, İbrahim / ÖZTÜRK, Hakan: “Denetimli Serbestlik”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Y:5 S: 13, 2010, ss. 7-46.

[26] UYSAL, Osman: “XIX. Yüzyılda Osmanlı’da İç Güvenlik ve Asayişin Temini Açısından Kefalet Sistemi”, Balıkesir Üniversitesi F.E.F. Karesi Tarih Kulübü Bülteni, Y: 2007 S:1, ss. 1-30. http://karesitarikh.balikesir.edu.tr/1_XIX_yuzyil_kefalet.pdf (E.T.: 27.04.2020).

[27] VANSTONE, Maurice: “The International Origins and Initial Development of Probation: An Early Example of Policy Transfer”, *British Journal of Criminology*, C: 48 S: 6, 2008, s. 735-755.

[28] YAVUZ, Hakan A.: Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik, Seçkin, Ankara, 2018.

[29] YAVUZ, Hakan A.: “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Genel Görünümü Üzerine”, *Adalet Dergisi*, Y: 2012 S: 42, ss. 58-75.

[30] YAVUZ, Hakan A.: “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci”, *TBB Dergisi*, Y:2012 S:100, ss. 317-342.

[31] YAVUZ, Hakan A.: “Olması Gerekenin Ne Kadar Uzağındayız? Denetimli Serbestlik Uygulamaları Bağlamında Türk Ceza İnfaz Sistemi Üzerine Düşünceler”, *Uluslararası Denetimli Serbestlik Bağlamında Suç Sosyolojisi ve Rehabilitasyon Uygulamaları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2018, ss. 128-139.

[32] YAVUZ, Hakan A.: “Türkiye’de Denetimli Serbestlik Mümkün müdür? Dünü, Bugünü ve Yarınıyla Türk Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik”, *Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı “Uluslararası Yaklaşımlar”*, Ed. Deniz Özyörük, Atalay Matbaacılık, İstanbul, 2016, ss. 15-23.

[33] YILDIRIM, Nilay / VAROL, Asaf: “Türkiye’de ve Dünyada Elektronik İzleme Yöntemleri ve Elektronik İzlemede Kullanılan Cihazlar Üzerine Bir Araştırma”, *Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı “Uluslararası Yaklaşımlar”*, Ed. Deniz Özyörük, Atalay Matbaacılık, İstanbul, 2016, ss. 195-205.